

Dorabialska, Alicja

Zmarli członkowie : Ś. p. Józef Jerzy Boguski (1853-1933) [nekrolog]

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 26, 111-115

1933

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

VIII.

Zmarli członkowie.

Ś. p. Józef Jerzy Boguski

(1853—1933).

Na drogach rozwoju nauki spotykamy krok za krokiem imiona ludzkie: jedne błyskotliwe, rzucające się w oczy, inne poważne, trwałe, jak drogowskazy, znaczące początek nowej linii rozwojowej, jeszcze inne — imiona tych, co jak oracze przeorali glebę wiedzy pod przyszły plon.

Głęboko przeorał niwę polskiej nauki Józef Jerzy Boguski. W ciągu pięćdziesięciosiedmioletniej codziennej usilnej pracy utrwalił swe imię w chemji fizycznej, technologii chemicznej, w dydaktyce chemji i fizyki oraz w dziedzinie popularyzacji tych nauk.

J. J. Boguski urodził się 7 września r. 1853 w Warszawie. Z domu rodzinnego wyniósł zamiłowanie i poważny stosunek do nauki obok zrozumienia i szczerego kultu dla sztuki, co na całe życie uwolniło go od częstego wśród przyrodników na przełomie XIX i XX wieku jednostronnego intelektualizmu. W roku 1871 ukończył w Warszawie rządowe gimnazjum realne i rozpoczął studia akademickie na Wydziale fizyko-matematycznym Uniwersytetu Warszawskiego, specjalizując się w chemji. Już w czasie studjów uniwersyteckich rozpoczyna Boguski swą działalność naukową pracami z zakresu chemji organicznej, wykonanymi pod kierunkiem prof. A. Popowa. Z dziedziny teorii budowy związków organicznych napisał też pracę konkursową, nagrodzoną złotym medalem.

W r. 1875 kończy Boguski Uniwersytet Warszawski ze stopniem kandydata nauk przyrodniczych i w początku r. 1876 wyjeżdża do Petersburga, aby objąć asystenturę u sławnego już wtedy Dymitra Mendelejewa. W ciągu dwóch lat swego pobytu w Petersburgu bierze udział w pracach laboratorjum, poświęconego w tym czasie badaniami nad fizycznymi własnościami gazów.

W r. 1878, wskutek tego, że Mendelejew przerwał swe prace nad gazami, wraca Boguski do Warszawy, by rozpocząć nowy etap życia — wkroczyć w długie lata ciężkiej, lecz bardzo zasłużonej pracy dydaktycznej. W pierwszym okresie tej pracy, w latach 1878 — 1887 wykładał on fizykę i chemję w wielu szkołach średnich, zarówno męskich jak żeńskich, był w tym czasie jedną z najpopularniejszych w Warszawie postaci wśród nauczycielstwa polskich szkół prywatnych.

W r. 1887, nie zrywając z działalnością w szkolnictwie, wraca Boguski do pracy badawczo-naukowej, gdyż zostaje kierownikiem pracowni fizycznej przy Muzeum Przemysłu i Rolnictwa. Pracownia ta była wówczas w Warszawie ogniskiem polskiego życia naukowego w dziedzinie fizyki i chemji i, jakkolwiek uboga w środki, spełniała w miarę możliwości swe zadania, skupiając młodzież, z której grona wiele imion rozbłysło później w nauce. Pracownia ta przetrwała do r. 1897, kiedy zorganizowano laboratorja nowopowstałej Szkoły mechaniczno-technicznej Wawelberga i Rotwanda. W szkole tej od początku jej istnienia (r. 1895) do r. 1905 wykładał chemję Boguski i, po zorganizowaniu tam nowoczesnych pracowni fizyki i chemji, we współpracy z W. Biernackim, przyłączył doń starą pracownię Muzeum Przemysłu i Rolnictwa.

Wkrótce potem (w r. 1899) złożył Boguski egzamin magisterski z chemji na Uniwersytecie Kazańskim i z chwilą otwarcia Instytutu Politechnicznego w Warszawie rozpoczął swą działalność na terenie Politechniki, początkowo przy opracowywaniu planów budowy gmachu chemicznego i jako nauczyciel kontraktowy, a potem jako wykładowca technologję ogólną nieorganiczną i kierownik ćwiczeń z analizy technicznej. Na tem stanowisku przetrwał Boguski aż do wybuchu wojny światowej z przerwą w r. 1905/6, kiedy pracował w Szkole Handlowej w Łodzi.

Równocześnie w latach 1912 — 1915 wykładał chemję nieorganiczną w kolegium przyrodniczem Towarzystwa Kursów Naukowych, które, jedyne wówczas na terenie Warszawy, zaspakały głód wiedzy młodzieży, kończącej polskie szkoły średnie.

Podczas ewakuacji Politechniki Warszawskiej w r. 1915 wyjechał prof. Boguski do Rosji, gdzie w ciągu dwóch lat był blisko związany z zagadnieniem obrony gazowej. W r. 1917 po przekształceniu Warszawskiego Instytutu Politechnicznego na Uniwersytet Niżegorodzki został powołany na profesora Wydziału fizyko-matematycznego i obrany dziekanem. Latem r. 1918 wraca do kraju i wkrótce potem rozpoczyna pracę w Ministerstwie Spraw Wojskowych, którą na stanowisku kierownika Centrali Badań Artyleryjskich pełni do połowy r. 1929. Żywotna i czynna natura nie pozwala mu i na emeryturze porzucić pracy: interesuje się nadal działalnością Instytutu i planuje zakończenie badań nad tlenkami azotu, rozpoczętych jeszcze przed wojną.

W r. 1920 Wydział Chemiczny Politechniki Warszawskiej powołał Boguskiego na profesora honorowego technologii chemicznej. Mimo sędziwego wieku zasłużony pedagog wykładał od r. 1923 do 1929 Technologję materiałów wybuchowych na Sekcji Broni chemicznej, interesując się niestrudzenie, nieomal do ostatnich dni swego życia, nauczaniem młodzieży i pracami Wydziału. Niezależnie od Politechniki prof. Boguski do ostatniego roku wykładał w Wolnej Wszechnicy Polskiej.

Brał czynny udział w życiu szeregu organizacyj naukowych: był członkiem=założycielem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, członkiem czynnym Akademii Nauk Technicznych, członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Chemicznego. W znacznej mierze jego inicjatywie zawdzięcza swe powstanie Pracownia Radjologiczna Towarzystwa Naukowego Warszawskiego.

W uznaniu zasług dla Państwa został prof. Boguski odznaczony w r. 1922 orderem Odrodzenia Polski. W r. 1926 Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Jagiellońskiego nadał mu tytuł doktora filozofji „honoris causa“, a Politechnika Warszawska — doktora chemji „honoris causa“.

Zmarł 18 kwietnia r. 1933, po życiu pełnem trudu i pracy w epoce zmagania się najlepszych sił narodu z przemocą zabor-

ców; a mimo to w osiemdziesiątym roku życia — młody, gotów na nowo podejmować walkę o drogie Mu ideały.

Warunki życia zmusiły prof. Boguskiego do rozpraszenia się w pracy. Dlatego działalność jego naukowa jest wielostronna i często nosi charakter dorywczy. Z zamiłowań jest Boguski fizykochemikiem. Pierwsze miesiące po ukończeniu Uniwersytetu i urywane, kradzione nocy chwile w laboratorium Mendelejewa, poświęca pracy nad szybkością rozpuszczania się metali w kwasach. I te właśnie badania, wykonane w okresie narodzin współczesnej chemji fizycznej (r. 1876) stanowią jego najpoważniejszą zasługę naukową. Świetny znawca historii chemji, zmarły przed sześciu laty profesor Politechniki Warszawskiej J. Zawidzki pisze ¹⁾: „Prof. Boguski był jednym z pionierów kinetyki chemicznej i to nietylko na naszym partykularnym — słabo wegetującym gruncie chemicznym. Był on niewątpliwie jednym z pierwszych budowniczych tego ważnego i doniosłego działu chemji ogólnej w literaturze chemicznej wszechświatowej“.

Poza pracami z dziedziny kinetyki chemicznej działalność naukowa Boguskiego dotyczy szeregu zagadnień z zakresu chemji organicznej, fizyki, a przede wszystkim technologii chemicznej, w szczególności technologii materiałów wybuchowych i gazów bojowych. Zgłoszone przezeń patenty dotyczą otrzymania brązu glinowego, sposobu wzbogacania galmanów i elektrolitycznego odmiedzania diała.

Niezatarty ślad swej pracy pozostawił prof. Boguski w postaci artykułów referatowych i odczytów, popularyzujących różne działy chemji i fizyki. Począwszy od czasów swego pobytu w Petersburgu, t. j. od r. 1876, ogłosił przeszło 60 prac tego rodzaju. Niedość na tem, już w latach studenckich rozpoczął tłumaczenie na język polski jednego z podręczników chemji organicznej i od tej chwili polska literatura naukowa zyskała w ciągu 19 lat siedem dzieł zagranicznych, udostępnionych naszej młodzieży. W epoce zupełnego braku polskich podręczników w za-

---

¹⁾ Jan Zawidzki, Prof. J. J. Boguski w pięćdziesiątą rocznicę działalności naukowej i pedagogicznej. Roczniki Chemji, 6, 261 (1926).

kresie akademickim, działalność Boguskiego jako tłumacza stała się poważną zasługą.

Nakreślone w kilku liniach oblicze naukowe prof. Boguskiego daje obraz uczonego pełnego inicjatywy i pomysowości w pracy oraz nauczyciela i wychowawcy całych pokoleń chemików i fizyków polskich.

Alicja Dorabalska.

B. p. Samuel Goldflam

(1852—1932).

28 sierpnia 1932 roku rozstał się z tym światem Dr. Samuel Goldflam, nestor neurologji polskiej, człowiek wielkiej wiedzy i wielkiego serca.

Urodził się w Warszawie w 1852 r. i tu kończy w 1869 r. gimnazjum, a w 1875 roku uniwersytet. Tuż po ukończeniu studjów lekarskich zaczyna pracować w Szpitalu Ś-go Ducha w klinice prof. Lambła, w której, tak samo jak na zachodzie, chorzy z cierpieniami wewnętrznymi leżeli razem z chorymi nerwowymi.

W 1879 r. zjawia się pierwsza praca Goldflama o uwięzieniu przepukliny krezek okrężniczych, w 1881 r. Goldflam ogłasza pracę o długotrwałem wpochwieniu kiszki czczej, spowodowanej polipami.

Na oddziale wewnętrznym Goldflama coraz bardziej interesują przypadki neurologiczne. Neurologja była jeszcze wówczas w powijakach i Goldflam, jeden z pierwszych w Polsce, z zapałem zabiera się do badań w tej pełnej tajemniców dziedzinie.

Rok 1882 spędza Goldflam w klinikach Charcota i Westphala. Po powrocie do kraju ogłasza szereg cennych prac z dziedziny neurologji, jak to przyczynek do nauki o umiejscowieniach mózgowych, o stwardnieniu wieloogniskowem, o rozszanem zapaleniu nerwów, o powrocie odruchów ścięgnistych w przebiegu władu rdzenia. Po opuszczeniu kliniki Goldflam własnym kosztem otwiera i utrzymuje bezpłatną poliklinikę dla chorób wewnętrznych i nerwowych. Przy współpracy coraz większej